

EGY IRODALMI MISZTIFIKÁCIÓ.

„A száműzöttek. Dráma Batthány Lajos hagyatékából.“

Kovács Imre, — ha ugyan nem álnévről van szó, — azok közé az ismeretlen műkedvelő írók közé tartozik, akiket néhány évre felszínre vetett az emigráció. Ha hitelt adhatunk regényes hadinaplójának (*Kampf und Verrat. Blätter aus dem Kriegstagebuch eines Honvédoffiziers* von Emerich Kovács. Grimma u. Leipzig, 1850) — s ezt teszi Szinnyei (Magyar írók VI., 1252), — 1823-ban született a mármaroszi Borsza közelében, résztvett a Szabadsághareban és Világos után mint a 21. honvédszászlóalj őrnagya Németországba emigrált. A nevét viselő munkák kivétel nélkül németül jelentek meg és kivétel nélkül magyar vonatkozásúak: hátterük, színhelyük Magyarország, tárgyuk a márciuselő és a Szabadsághare. E munkák közül hármát ismerek.¹ Az első a már említett hadinapló, a másik a Szabadsághare három kötetes fantasztikus regénye (1850). A harmadik egy Batthány-regény (*Batthany der letzte Magnet I—II. Grimma u. Leipzig, 1851*), amelynek van egy érdekes irodalomtörténeti vonatkozása. — Nem kell mondanunk: mint irodalom s mint regény csak nagyon szerény mértékkel mérhető. De nincsenek is nagyobb irodalmi igényei. Mindekelőtt időszerű akar lenni s mindenképen elébe megy annak az érdeklődésnek, amellyel az európai közvélemény a magyar szabadságharcot és a világosi katasztrófát fogadta. Ezért bemutatja azt, ami a nyílt színpadon mindenki számára láthatóan történt: a hiteles történelmet, hiteles eseményekkel és nevekkal. De elbeszéli azt is, — s ezzel az átlagolvasó ízléséhez fordul, — ami a színpalak mögött történik és hősének, Batthánynak magánjellegű életére vonatkozik. S teszi mindezt az álromantikus ponyva fogásaival, burjánzó, felelőtlen technikájával. Amilyen őszinte Kovács lelkesedése a szabadsághare iránt, éppen olyan tehetetlenül áll szemben mindennel, ami emberi érzés és szenvedély. A két világot különben csak az köti össze, hogy azonosak a szereplői.

¹ L. *Petőfi mint regényhős* c. cikkemet, *Kortárs*, II., 13—14. sz.

Batthányinak egy cigányasszony megjósolja, hogy golyó által fog elpusztulni, s egész élete ennek a jóslatnak a szellemében bonyolódik le. Bécsben majdnem bérgyilkosság áldozata, sorsát, sőt az egész szabadságharc sorsát lényegében az dönti el, hogy visszatartja Hermina főhercegnő szerelmét és felkínálkozását, mire ez halálosan meggyülöli őt és benne a magyarságot, s minden alkalmat megragad, hogy kimutassa gyűlöletét. Ő tartja kezében Batthány sorsát s távolról nyomon követi az utolsó pillanatig.

Kovács következetesen gyakorolja a romantikus és álromantikus elbeszélőknek azt az eljárását, amely megfelelő, hangulat-keltő, vagy hangulatelőkészítő vezérszavakkal (mottókkal) vezeti be a regényfejezeteket. Az idézett költők között vannak régi és modern külföldiek (Schiller, Alfieri, Shelley, Byron, Grabbe, Platen, Lenau) és magyarok (Vörösmarty, Kölesey, Berzsenyi, Kisfaludy Sándor, Garay, Petőfi), természetesen valamennyien német fordításban. A második kötet élén egy Vörösmarty-idézet áll *A Bujdosók* néhány sora (Komm mit uns Freund! denn wenn wir unterliegen, So fällt das Vaterland und wir mit ihm stb.), ami nagyon stílszerű, mert keretül szolgál Kossuth híres júliusi beszédének. Kovács még egyszer idéz a drámából, amikor elbeszéli, hogyan találkozik Batthány a bécsi forradalom bukása után a menekülő Bimmel, akinek az első könyvben menedéket adott a kastélyában. A regény Batthány elfogatásával s kivégzésével zárul.

Kovács a második könyv függelékeként egy állítólagos drámát közöl a Batthány hagyatékából a következő címmel: *Die Geächteten. Dramatisches Gemälde aus Ungarns Vorzeit*. Nem kell mondanunk, hogy nagyon átlátszó misztifikációról van szó: az állítólagos Batthány-dráma többé-kevésbé Vörösmartynak *Bujdosók* e. drámájával azonos, annyira, hogy fordításnak is beillenék. A fordító (vagy átdolgozó) helyenként megrövidítette, összevonta a magyar szöveget, s ezzel egyenesen színszerűbbé, hatásosabbá tette. A német Schiller—Shakespeare-iskola terminológiájával s pártoszával dolgozott, ami nem is áll olyan távol Vörösmarty modorától. A legnagyobb meglepetésünkre, semmi vagy úgyszólván semmi nyoma benne annak a papirosos, mondvaesinált jambikus nyelvnek, amely kevés kivétellel olyan élvezhetlenekké teszi a régebbi német fordításokat. — Mi e fordítás értékén kívül főként a fordítás tényét és történeti jelentőségét szeretnők kiemelni. Vörösmarty első ízben a Toldy *Handbuch*-jával (1828) lép be a világirodalomba, azóta a legtöbb idegennyelvű antológia közli a verseit, de a *Csongor és Tündé*-n (1904) s a *Marót bán*-on kívül (1872) tudtommal egyetlen drámája sem jelent meg idegennyelvű fordításban. A *Bujdosók* német változata eszerint évtizedekkel előzi meg őket. Az átdolgozó tudatosságára és tájékozottságára jellemző a következő adat: Vörösmarty a maga drámája előtt lenyomatja Thuróczi-

nak és Heltainak a Kont-esetről szóló elbeszélését, a fordító e helyett Fessler megfelelő szövegét közli.

Végül felvetődik az a kérdés, mi lehetett a Kovács célja ezzel a misztifikációval? Talán nagyobb súlyt és tágabb történeti hátteret akart adni Batthány alakjának? Mi azt hisszük, hogy első sorban a bujdosók és az emigránsok, másfelől Zsigmond és az osztrák elnyomás között mutatkozó analógia ragadta meg. Ez az analógia magától adódik, s a fordító ki is aknázza az analógia nyújtotta lehetőségeket, a legszembetűnőbben a fiú dalában (V. felvon.), amely terjedelmesebb az eredetnél s úgy hat, mintha egykorú politikai költő írta volna. Igaz, az eredetiből is inkább a reformkor és Vörösmarty pátoszát hallani ki, mint a középkort:

Mivé levél, te hős magyar,
Hagy kardod vesztegel?
Hogy hajdan büszke szívedet,
Harag nem kelti fel?

Was ist aus Dir geworden,
Du tapf'res Ungarblut,
Dass still in seiner Scheide
Dein scharfes Eisen ruht?

Véred rossz vízként ontatik,
Csonkulnak földeid,
Korán a hős gyávák előtt
Sírbotot népesít.

Was ist aus Dir geworden,
Du kühner Ungarheld,
Dass nicht die Glut des Nordens
Die stolze Brust Dir schwellt?

De föl, ha még van Istened;
Oh bátrak népe, föl!
Kialtsd, s az égig hasson el:
„Haljon meg, a ki öl.“

Wach auf, wach auf Magyare,
Und sei wie sonst ein Mann!
Spreng' Deine Sklavenketten,
Vertilge den Tyrann!

S szép földiden, szép híreden
Ne türjed a bitort,
Új összeomlott csontjain
Véradiadalmi tort.

Willst Du noch ferner dulden
Der Knechtschaft harten Druck,
Willst feig Dir rauben lassen
Den goldnen Freiheitsschmuck?

Willst Du denn niemals sühnen
Der Töchter Schmach und Not?
Willst Du am Feind nicht rächen
Der Söhne blut'gen Tod?

Wach auf, wach auf Magyare,
Sei doch wie sonst ein Mann,
Zerspreng' Deine Ketten,
Vertilge den Tyrann!

TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF